

ARQUEOLOGIA

Vista aèria del jaciment ibèr on s'ha trobat la població de Kissa. **UNIVERSITAT DE BARCELONA**

La ciutat ibera que els cartaginesos van esborrar de la història

Kissa, prop de l'actual Valls, era una important població ibera amb més de 5.000 habitants

SÍLVIA MARIMON MOLAS
 BARCELONA

La primavera del 218 aC, Anníbal Barca va travessar el riu Ebre amb 90.000 soldats i 12.000 genets. El general cartaginès havia sortit de l'exuberant i cosmopolita Quart Hadasht (l'actual Cartagena) a principis de la primavera i pel camí havia conquerit Arse (Sagunt). L'objectiu era arribar als Alps abans de l'hivern i conquerir la península Itàlica. Els romans temien Anníbal i no van quedar-se de braços plegats. El mateix 218 aC van desembarcar a Empúries per frenar el pas dels cartaginesos. L'enfrontament entre romans i cartaginesos va tenir conse-

qüències terribles per als ibers. Entre elles, la destrucció d'una important població que fins ara només coneixíem per fonts escrites: Kissa. L'historiador grec Polibi la menciona una única vegada per explicar l'enfrontament entre cartaginesos i romans, però l'arqueologia l'ha rescatat de les cendres.

Feia molts anys que els arqueòlegs buscaven Kissa. La localització era tot un enigma i, fins i tot, hi havia la teoria que Polibi, en realitat, es referia a l'actual Tarragona, on hi havia l'assentament iber de Kesse. El 2013, en una prospecció amb estudiants de pràctiques de la **Universitat de Barcelona (UB)** a Valls, es van trobar les restes d'un fossar. Des d'aleshores s'han buscat més pistes.

Algunes monedes cartagineses. **UNIVERSITAT DE BARCELONA**

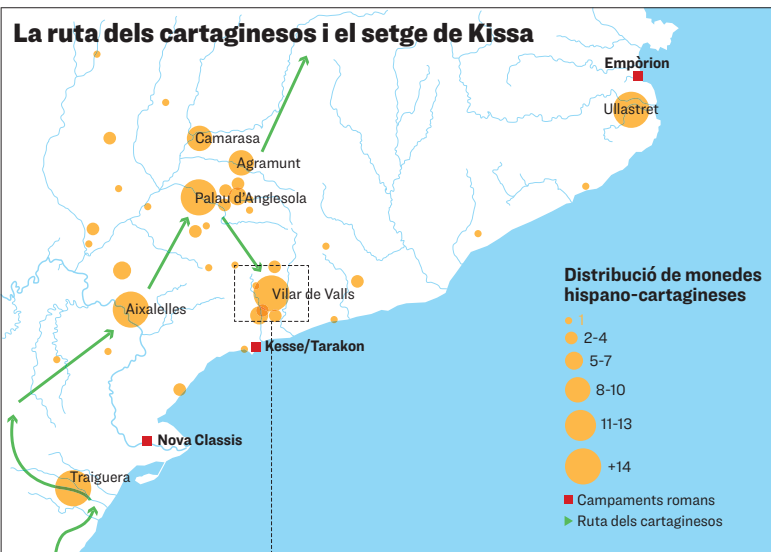
Aquest abril, l'equip liderat pel professor d'arqueologia de la **UB** Jaume Noguera ha pogut demostrar que Kissa era una important població ibera d'uns 5.000 habitants i que es trobava al jaciment del Vilar, on hi havia hagut l'antiga fàbrica d'anís Magrinyà. De fet, es van aprofitar les pedres de la muralla ibera per aixecar les parets de la fàbrica.

Una pluja de projectils

Kissa va néixer el segle III aC. "Era un assentament iber d'unes vuit hectàrees d'extensió amb fortificacions imponents. Les muralles feien vuit metres d'amplada i tenia un fossat de quatre metres de profunditat i catorze d'amplada", detalla Noguera. Les restes trobades demostren que moltes

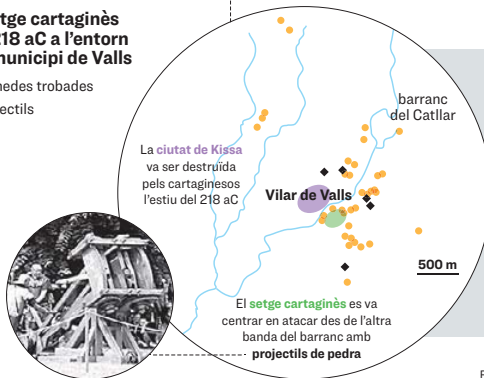
cases van ser destruïdes i incendiades. Un projectil de pedra de granit amb la part inferior aplanada encastat al sostre d'una de les cases dona pistes de qui va destruir la ciutat. "Es va disparar amb artilleria de torsió. En aquell moment la utilitzaven els cartaginesos. Els romans la coneixien perquè els grecs l'havien fet servir, però no va ser fins que els romans van conquerir Cartagena el 209 aC, que no la van adaptar", assegura Noguera.

No és l'única prova. Hi havia una alta concentració de monedes cartagineses al voltant del jaciment i a l'altra banda del barranc, des d'on probablement els artillers cartaginesos van disparar els projectils que podien volar fins a 400 metres. "Des de l'altra banda del barranc es tro-

El setge cartaginès del 218 aC a l'entorn del municipi de Valls

- Monedes trobades
- ◆ Projectils

La ciutat de Kissa en xifres

- Ciutat de 7 ha de superfície
- Hi residien uns 5.000 habitants
- Carrers de 6 metres d'amplada
- Un imponent sistema defensiu
- Muralla de 8 metres d'amplada
- Fossa de 14 metres d'amplitud i cinc metres de profunditat
- S'hi han trobat àmfores ibèriques, monedes i projectils de pedra
- Els edificis van ser destruïts violentament, però la ciutat va continuar tenint ocupants uns 10-20 anys més

Font: UB i Institut d'Estudis Valencians / Gràfic: ARA

baven en una posició més elevada i tenien més visibilitat. No eren projectils que poguessin destruir una muralla, però el seu objectiu eren els guerrers que la custodiaven. La pluja de projectils devia ser impressionant per tot el material que hi hem trobat. Una vegada eliminats els que repel·lien l'atac, devien entrar a la ciutat escalant la muralla amb escales, cordes i garfis", comenta Noguera.

Una pluja de projectils

Després que els romans desembarquessin a Empúries i conquerissin la costa, els cartaginesos es van dirigir a les terres de l'interior. L'arqueòleg ha seguit el pas de les tropes cartagineses a través de les monedes que van deixar al seu pas. N'hi ha una alta concentració a les Aixalalles (Ascó, Ribera d'Ebre). Noguera creu que les tropes cartagineses van travessar l'Ebre pels guals dels meandres de la zona d'Ascó i de Flix, per després continuar cap al nord fins a Lleida i des d'allí remuntar la conca del riu Segre. Aquesta ruta coincideix, a grans trets, amb les actuals carreteres N-232, C-12 i C-13. Els arqueòlegs també han trobat moltes monedes d'origen cartaginès al Palau d'Anglesola, Agramunt i Camarasa.

Localitzar campaments romans és força més fàcil: es troben restes dels objectes que portaven els combatents a sobre, des de sivelles de cinturó fins a monedes i botons, passant per penjolls i, sobretot, els claus de les sandàlies. El problema dels cartaginesos és que les tropes eren molt diverses. "Una de les grans fites d'Annibal és que va crear un exercit molt potent sumant-hi libis, nòmades, gals, lígurs, ibers, celtibers...", assegura l'arqueòleg.

Kissa va tenir un mal final. Va ser parcialment destruïda pels cartaginesos, que no cobraven sou sinó que se'ls pagava amb el botí obtingut a les batalles. Al costat de l'assentament, s'hi va quedar un campament de cartaginesos, amb el general Hannó al capdavant, perquè era un lloc estratègic: Valls controlava el pas des del litoral pel coll de Cabra o per l'estret de la Riba, cap a la Conca de Barberà i ponent. Els cartaginesos tenien com a aliats ilergets,

Aliances Els cartaginesos van tenir com a aliades algunes tribus iberes

El jaciment iber del Vilar. UNIVERSITAT DE BARCELONA

ilercavons i ositans. Eren els pobles ibers que controlaven el curs inferior del riu Ebre i no van dificultar el pas de les tropes cartagineses. De fet, es van convertir en aliats dels cartaginesos des dels primers compassos de la guerra. Segurament, Annibal va emprendre intensos contactes diplomàtics previs a la marxa cap a la península Itàlica, de la mateixa manera que va fer amb els pobles del sud de la Gàl·lia. En canvi, la majoria dels poblats ibers de la costa, com el cas dels cossetans, eren més afins als romans. Per això, segurament, Kissa va ser destruïda pels cartaginesos.

La victòria cartaginesa va ser més aviat efímera. Dos o tres mesos després, els romans van arribar, van destruir el campament cartaginès i van apressar el general Hannó i el cabdill dels ilergets, Indibil. En aquell enfrontament, els romans van fer una incursió al que quedava de l'assentament iberi, segons Polibi, només van trobar-hi "aixovar bàrbar i esclaus". L'historiador grec no esmenta cap destrucció i destaca que no van trobar gaire cosa de valor perquè ja havia estat prèviament assaltada. Així i tot, algunes de les cases van tornar a ser ocupades, com han pogut comprovar els arqueòlegs. "La ciutat, molt malmesa, encara va perviure uns deu o vint anys més, fins al l'abandonament definitiu, aquesta vegada sense destruccions violentes, segurament a conseqüència de la repressió romana de les revoltes indígenes entre el 206 aC i el 195 aC", afirma Noguera. Totes aquestes rebel·lions van tenir un mal final.

Totes les rebel·lions, derrotades

Per posar fi a la darrera rebel·lió, el 195 aC, va anar fins a Empúries el cònsol Marc Porci Cató, el Censor. La seva missió era posar fi a la rebel·lió ibera que s'havia iniciat feia dos anys, al nord-est d'Hispania, contra la creació de la província romana Citerior. Els romans van derrotar els ibers després d'un dia de batalla i Roma ja no es va haver de preocupar mai més pels rebels, almenys a la zona del nord-est peninsular. El 2021, els arqueòlegs també van trobar l'escenari d'aquesta batalla, prop d'Empúries, en la qual es van enfrontar 24.000 homes d'infanteria i uns 1.600 de cavalleria romans contra 40.000 guerrers ibers, provinents de diferents punts de l'actual Catalunya i l'Aragó, que s'havien unit contra Roma.

L'endemà, per acabar de sotmetre l'enemic, Cató va enviar l'exèrcit a assolir el territori, amb accions de pillatge i rapinya: la rendició dels ibers va ser definitiva. Cató va donar el conflicte per tancat i va continuar la seva campanya de "pacificació" cap al sud i l'interior de la península Ibèrica, sotmetent tot-hom al seu pas. "Grans nuclis ibers van ser escapatcs, destruïts o abandonats a instàncies del poder romà -conclou Noguera-. Mai podem saber com hauria pogut evolucionar la cultura ibera".